

Jornada 2326

Nous reptes per a l'educació ambiental

26 de febrer de 2015

Informe de relatoria

El 30 de gener de 2014 se celebrà en el CEACV la primera Jornada Informativa 2326 sobre Professionalització en l'Educació Ambiental en la qual participaren més de 60 persones. Entre les conclusions que es recolliren figuraven les següents:

- La societat està en un moment de canvi. L'educació ambiental aposta per que el canvi es dirigisca cap a la sostenibilitat. Açò ens obliga a ser protagonistes del mateix, com a impulsors i com a part d'aquest. I per a açò, des de la base de l'enteniment que el medi ambient és sistèmic i que eduquem per a canviar els valors de la societat, hem de revisar algunes de les idees sobre les quals ha crescut i s'ha desenvolupat l'educació ambiental en el nostre país.
- És necessari col·laborar entre nosaltres i compartir sinèrgies amb altres col·lectius per a facilitar el nostre treball i, en definitiva, el canvi cap a la sostenibilitat.

Fent-nos reçò d'aquestes reflexions, el passat 26 de febrer se celebrà una nova jornada al CEACV amb la finalitat d'obrir noves perspectives en el món de l'educació ambiental. En ella participaren un bon nombre d'educadors i educadores ambientals de la Comunitat Valenciana, com a professionals autònoms o en representació d'entitats públiques i privades del sector, professionals de les administracions públiques, personal docent, així com també estudiants.

1. Objectius

En la jornada s'abordaren dues línies amb la idea de destapar les noves expectatives en el món de l'educació ambiental:

- **Nous temes**, en referència a aquells temes que estan sorgint en els últims anys i que vénen a afegir-se als que tradicionalment es treballen en l'educació ambiental: empremta de carboni, consum col·laboratiu, decreixement, comunitats en transició, són alguns d'ells.
- **Noves oportunitats**, en referència a les vies d'acció que s'obren per a l'educació ambiental en el gir obligat cap a una economia baixa en carboni i cap a una societat més solidària.

2. Programa

09:15h	Recepció, acreditació i lliurament de documentació
09:30h	Ponència marc: NOUS REPTES PER A L'EDUCACIÓ AMBIENTAL Juan Carlos de Paz Alonso. Tècnic de la subdirecció general de Qualitat Ambiental i professor associat de la Facultat de Ciències Socials de la Univeristat de València
10:15h	Ponències simultànies. A càrrec de tècnics del CEACV <ul style="list-style-type: none">• NOUS TEMES PER A L'EDUCACIÓ AMBIENTAL• NOVES OPORTUNITATS EN L'EDUCACIÓ AMBIENTAL
10:45h	Pausa
11:15h	Dinàmiques de treball: <ol style="list-style-type: none">1. NOUS TEMES2. NOVES OPORTUNITATS
12:45H	Plenari

3. Llistat d'assistents

APELLIDOS	NOMBRE	ENTIDAD
ALCAÑIZ ROY	GEMA	IMEDES
ALGARRA	GUADALUPE	
ARGENTE IBAÑEZ	EVA MARÍA	
BARREIRA FERRER	JORDI	
BELADIEZ MARTÍNEZ	EMILIO	ASOCIACIÓN BIOAGRADABLES
BELLÓN ECHEVERRÍA	JAVIER	
BENEYTO EGEA	ZORAIDA	
BERMELL MOLMENEU	JUAN MANUAL	
CABALLERO GIMENEZ	DARIO	
CABALLERO VENTURA	YVANA	
CALATAYUD CABRERA	DESIDERIO	GRANJA ESCUELA RIERA DE AGRES
CALERO CERVERA	SONIA	CALDERONA VIVA
CALPE BLASCO	LUCÍA	
COLLADO ORTÍZ	MARÍA DEL MAR	
CARRASCOSA PIQUERAS	MARÍA	
CONDE AYMERICH	JOSÉ FERNANDO	
CORDOBA LLORIA	SANDRA	
CASAÑ GARCIA	ZARA	
CASTILLO BENÍTEZ	ANA	
FERRER PASTOR	ALMA M ^a	
GARCÍA SANCHEZ	MOISÉS	

HUERTA GARCÍA	SARA	
IBÁÑEZ ORTUÑO	JOSEP	
IVORRA CATALÁ	EUGENI	AYUNTAMIENTO CATARROJA
JIMENEZ SAEZ	MARTA	
LEÓN VILLETÀ	CASILDO	
LLOPIZ GIMÉNEZ	LAURA	
LÓPEZ PÉREZ	MARTA	
LORENTE MARTÍN	M ^a PILAR	
LUNA BONET	EVA	INSPIRA'T
MACIAS ALEMAN	YRMA	
MAGARZO	CREU	
MAHIQUES CARRASCO	DAVID	
MALO LÓPEZ	VERONICA	
MARCO RUBIO	FRANCISCO	ASOCIACIÓN JARDINERÍA ECOLÓGICA
MARINER GONZÁLEZ	SONIA	AJUNTAMENT DE LA VALL D'UIXÓ
MARTÍ TORMO	MARÍA	GRANJA ESCUELA LUIS AMIGÓ
MARTÍN LOZANO	PAULA	
MARTÍNEZ CLEMENTE	IVÁN	
MARTÍNEZ TARAZONA	INMACULADA ISABEL	
MAS GIBERT	LETICIA	
MATEO GALLARDO	ARLET	
MONTERDE SALES	MARIA TERESA	
MORA PLÁ	JOSÉ MANUEL	
MORENO	JESÚS	INSPIRA'T
PALACIOS	IRENE	
PALASÍ LALLANA	ESTHER	AJUNTAMENT LA VALL D'UIXÓ
PARDO BELLIDO	CAROLINA	NADIBU
PERIS LUMBRERAS	EUGENI	
RABAÑA	CHEMA	ITINERANTUR
RILLO MARCO	SONIA	
RIPOLL GÓMEZ	SERGIO	
RODRIGO SALAS	MARÍA	
RODRIGUEZ SERNA	CÉSAR	
SAÉZ PILA	PAULA	
SÁNCHEZ SANCHIS	GUADALUPE	GRANJA ESCUELA RIERA DE AGRES
SANZ HERRERO	JORGE	
SERRANO ALMENAR	MARÍA	
SEVILLA	CARMEN	
VALLÉS HERNÁNDEZ	MIGUEL	NABIDU
VAÑÓ ASENSIO	LLUÍS	GRANJA ESCUELA RIERA DE AGRES
VICENTE VICENTE	DAVID	
VILLALBA RAMOS	ALBERTO	CALDERONA VIVA

4. Resultats

1. La ponència inaugural

En ella Juan Carlos de Paz realitzà una interessant reflexió sobre els nous desafiaments per a l'educació ambiental (EA) des de la consideració com a un instrument d'intervenció socio-ambiental. Des d'aquesta perspectiva, l'objectiu de l'EA és promoure el comportament a favor del medi ambient i de la sostenibilitat socio-ambiental de la Terra. Des de la consideració sistèmica de la societat, on és palesa la vinculació entre els sistemes socio-econòmic i cultural, i l'entorn biogeofísic que li serveix de suport, s'han sobrepassat els límits que la natura imposa al

creixement econòmic. Juan Carlos de Paz proposà una aproximació des de tres perspectives als reptes que l'EA ha d'afrontar per a fer front a la crisi ecològica:

1. La necessitat de donar respostes conseqüents i contundents a la situació de sobrelimitació. L'EA ha de fer visible socialment que hem traspassat els límits naturals i que açò té, inevitablement, conseqüències socials, econòmiques i ambientals que impliquen la viabilitat del nostre actual estil de vida; i afavorir el que alguns autors denominen la cultura de la suficiència (necessària per a transitar cap a la societat sostenible).
2. La necessitat de prioritzar les matèries que fan referència als aspectes d'insostenibilitat i de tractar-les en un context d'interdisciplinarietat. Les matèries o temes se centren en tots els àmbits que caracteritzen els estils de vida: l'alimentació, els residus, el ritme de vida, els valors, l'ocupació, la mobilitat quotidiana, els viatges, les vacances, l'edificació, la manera de consumir, etc.
3. La necessitat de revisar les eines que utilitza l'EA per a fer front a estes matèries. Els instruments utilitzats tradicionalment per l'EA, a pesar de la seua imprescindibilitat, no han sigut suficients per a aconseguir persuadir de què part del nostre benestar té el mateix origen que els mals que ens amenacen. L'EA ha d'utilitzar estratègies innovadores basades en la participació efectiva dels diferents moviments i actors socials. Són destacables les iniciatives comunitàries de sostenibilitat que exploren camins alternatius basats en compartir recursos en compte de posseir-los.

Posteriorment, es realitzaren de manera simultània dos tallers on s'abordaren els reptes temàtics i els reptes metodològics que el ponent ja havia evidenciat en la seua conferència.

2. Grup de treball sobre els nous temes

Es va preparar una dinàmica de treball per a reflexionar sobre els nous i renovats temes per a la transició cap a la sostenibilitat, i debatre sobre com abordar aquestes qüestions des de l'educació ambiental.

Constituïren el grup de treball unes 30 persones. Per a engegar la dinàmica, entre tots els participants es va realitzar un mapeig ràpid dels temes d'interès per a l'educació per a la sostenibilitat; aquest va ser el resultat:

- mobilitat sostenible,
- gestió ambiental empresarial,
- creació d'espais per a compartir,
- salut,
- concienciació,
- educació no directiva,
- responsabilitat social corporativa,
- eficiència energètica,
- canvi climàtic,
- consum responsable,
- residus,
- estalvi econòmic,
- banc de temps,
- agricultura ecològica,
- consum de proximitat,
- igualtat intercultural, etc.

Després, s'organitzaren els assistents en 5 sub-grups que havien de preparar entre 2 i 3 respostes per a cadascuna de les preguntes següents:

1. Com millorar els nostres coneixements sobre la crisi ecològica i la situació d'insostenibilitat, i sobre els reptes que ha d'assumir la societat per a transitar cap a una veritable societat sostenible?
2. Com afrontar els reptes temàtics?
3. Com afrontar els temes per a provocar els canvis socioambientals

necessaris per a la transició?

4. Quins instruments d'intervenció socioambiental són els més apropiats per a capacitar els ciutadans (individualment o col·lectivament) per a viure de manera sostenible?
5. Com aproximar-nos des de l'educació ambiental a les denominades Iniciatives Comunitàries en Sostenibilitat liderades per la societat civil?

Posteriorment, una vegada reflexionat i debatut sobre cadascuna de les preguntes plantejades, cada sub-grup exposava a la resta dels participants en el taller les respostes elaborades, que es recullen tot seguit:

1. Com millorar els nostres coneixements sobre la crisi ecològica i la situació d'insostenibilitat, i sobre els reptes que ha d'assumir la societat per a transitar cap a una veritable societat sostenible?

- Intercanvi professional.
- Canals de comunicació interdisciplinar.
- Aprenentatge col·laboratiu amb els agents implicats.
- Experiència vital, professional i educativa.
- Crear una base digital de dades (fiable, de fàcil accés, etc.).
- Formació reglada (cicles formatius, cursos, universitat, iniciatives pròpies, etc.).
- Anàlisi crític de la informació disponible.
- “apagar la televisió”.
- Retrospectiva per a conèixer com hem arribat a dia de hui (avaluació).
- Formació per a la búsqueda d'informació).
- Fomentar jornades de pensament crític.

2. Com afrontar els reptes temàtics?

- Creació de xarxes i espais d'educadors on compartir la informació i la experiència).
- Empatitzar.
- Prioritzar.
- Pensa global actua local.
- Potenciar l'associacionisme entre educadors.
- Implicació personal.
- Endoculturació (viure i estudiar la problemàtica des de dins).
- Participació activa en grups específics (consum responsable, agricultura km.0, etc.).
- Formació basada en l'intercanvi d'experiències.

3. Com afrontar els temes per a provocar els canvis socioambientals necessaris per a la transició?

- Exposició i missatge clar i concís.
- Fomentar el feed back.
- Planificació, avaluació i seguiment.
- Mostrant diferents escenaris.
- Predicar amb l'exemple.
- Integració en grups socials ja implicats.
- Coherència i honradesa.
- Educar en la participació.
- Coneixent el públic objectiu al què vols arribar.

4. Quins instruments d'intervenció socioambiental són els més apropiats per a capacitar els ciutadans (individualment o col·lectivament) per a viure de manera sostenible?

- Xarxes socials.
- Participació real de la ciutadania.
- Educar en els col·legis.

- Incentivar (no marcar), educar en positiu.
- Foros en els que s'imaginem els futurs escenaris possibles.
- Intervenció directa amb els diferents col·lectius.
- Comunicar de forma constant en mitjans de comunicació quotidians (TV, ràdio, etc.). Interioritzar.

5. Com aproximar-nos des de l'educació ambiental a les denominades Iniciatives Comunitàries en Sostenibilitat liderades per la societat civil?

- Crear vincles.
- Evitar filtres.
- Fomentant la creació de xarxes i participació entre iniciatives.
- Creant programes per a informar, tant específics como globals de cada iniciativa.
- Viure per a contar-ho.
- Involucrar-se en moviments ciutadans.
- Transmetre coneixements.
- Ser el feed back ea/societat (input-output).

Com a resum, es poden extreure uns quants punts forts que recullen les idees plantejades en l'exposició i el debat:

- La necessària coherència dels educadors i les institucions educatives entre el discurs i els seus comportaments i la gestió que fan en les seues organitzacions.
- Educar amb models als quals emular, models que integren els principis de la sostenibilitat en la gestió.
- Educar en la participació, com a formació imprescindible per al canvi cap a la sostenibilitat.
- Educar utilitzant les tècniques de la comunicació amb coneixement i rigor.
- Crear i estretar els vincles entre les iniciatives educatives i els grups socials i moviments ciutadans que ja treballen per la sostenibilitat.
- Educar en positiu.
- Crear i potenciar els espais i foros on els educadors puguen compartir les seues experiències.
- Crear i enfortir les xarxes d'educadors.
- Es va parlar de la importància de l'endoculturació, matitzant el significat original sobre el paper de la transmissió cultural d'una generació a l'altra i assenyalant el poder de la influència que poden exercir alguns elements significatius de dins de la pròpia comunitat social.

Una vegada definit el panorama futur al qual dirigir el nostre camí com a col·lectiu, realitzarem una radiografia del moment actual de l'EA en la C.V. com a punt de partida:

1. L'EA és una gran desconeguda a la Comunitat Valenciana.
2. La política s'apropa a l'EA solament de manera egoista i interessada.
3. Existeix una gran dispersió de programes i accions que no responen a cap estratègia, ni tenen continuïtat ni se'n beneficien uns dels altres.
4. S'inicia el despegue del reconeixement professional d'este sector.
5. Hi ha una baixa participació de les persones interessades en l'EA en aquelles accions que poden consolidar el sector, encara que es detecta un augment de la mateixa.
6. Respecte a la legislació de caràcter ambiental que faça menció de l'EA, és escassa i passa desapercibuda.
7. Els equipaments d'EA són insuficients, en nombre i en dotació dels mateixos, així com poc coneguts per la societat.
8. Escàs o nul suport a l'emprenement en matèria d'EA.
9. La presència de l'EA en el sistema educatiu formal és insuficient i inadequada.

Amb els punts de partida i d'arribada definits, quedava traçar el camí, concretar les accions per a completar la transició necessària, a partir de les quals poden sorgir les oportunitats professionals per als educadors ambientals:

1. Deu produir-se una regeneració política.
2. Una major consciència ambiental de les administracions públiques.
3. Canvis en els curriculum del sistema educatiu.
4. Més recursos humans per a integrar l'EA en el sistema educatiu.
5. Una major dotació pressupostària en els equipaments d'EA públics.

6. Destinar ajudes i d'altres incentius a l'emprenement en EA.
7. Habilitar els recursos necessaris i implementar la normativa vigent per a fer efectiu el reconeixement professional dels educadors ambientals.
8. Enfortir el sector.
9. Foros de participació social per a reflexionar de manera conjunta amb tots els actors implicats.

I per últim, quedava identificar els actors principals que havien de intervenir en aquesta transició:

- Les administracions públiques.
- La comunitat educativa.
- Els partits polítics.
- La ciutadania, de forma individual i col·lectiva.
- Mitjans de comunicació.

La informació recollida al panell pot organitzar-se, per tant, en diverses línies:

1. L'EA i les administracions.
2. L'EA i el sistema educatiu.
3. L'EA i la política.
4. L'EA i els educadors ambientals.
5. L'EA en la vida quotidiana.

Respecte a totes i cadascuna d'aquestes línies, queda reflexat que sabem el que volem i el moment en el qual estem, però ens costa més concretar el camí a seguir per a aconseguir-ho. Es detecta a grans trets què ha de passar i què ha de canviar, però és necessària una major concreció de les propostes, així com la relació directa d'aquestes amb els actors implicats. Per això, és essencial crear vies de reflexió, debat i treball per al desenvolupament d'aquestes propostes. Quin sentit té una reflexió d'aquesta envergadura si no és provocar el canvi que proposa?

Centre d'Educació Ambiental de la Comunitat Valenciana. CEACV
Ctra. Siderúrgica, km 2
46500 Sagunt (València)

Direcció Postal
Apartat de Correus 100
46520 Port de Sagunt (València)
Informació Tel.: 96 268 00 00
Fax: 96 267 29 44

<http://www.citma.gva.es/web/ceacv>
ceacv@gva.es